

УДК 657.1

Дерій В.А.,
ТНЕУ, професор кафедри обліку у виробничій сфері, д. е. н., проф.

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНА СЛУЖБА ТА ЇЇ РОЛЬ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Підприємства, які нині функціонують в українській економіці і мають намір функціонувати тут у майбутньому (в перспективі), зобов'язані дбати про власний належний рівень фінансового й управлінського обліку та аналізу, зовнішньої і внутрішньої звітності, економічного контролю, а також оподаткування. Для того, щоб це організаційно забезпечити, доцільно мати у своєму штаті або поза штатом (на умовах договору) обліково-аналітичних працівників, які б володіли високим фаховим рівнем знань та навиків, прагнули до його підвищення і самоосвіти, вміли правильно визначити пріоритети у фаховій діяльності та грамотно планувати її з орієнтацією на досягнення у коротко-, середньо- і довгостроковій перспективі конкретних цілей підприємства.

Обліково-аналітична служба підприємства – це, за нашим переконанням, служба, яка обслуговує обліково-аналітичну систему і відповідає за стан, розвиток та поліпшення фінансового й управлінського обліку, звітності, контролю, аналізу, оподаткування підприємства і від якої у значній мірі залежить ефективність та якість системи управління підприємством, а також шанси на його виживання в умовах загострення конкурентної боротьби, що продиктована глобальною економікою і геополітикою. Цікавою є думка В. С.

Леня щодо обліково-аналітичної системи підприємства. Він вважає, що «це впорядкована внутрішня структура організації, яка накопичує дані господарського обліку та зовнішню позаоблікову інформацію для аналізу та формування звітності для внутрішніх і зовнішніх користувачів у необхідному для них розрізі. Обліково-аналітична система організації дозволяє сформувати обліково-аналітичне забезпечення управління бізнес-процесами на основі використання методик обліку, аналізу, планування та контролю» [1, с. 286].

Наявність чи відсутність обліково-аналітичної служби у підприємстві залежить від обсягів діяльності підприємства, бажання його власників та менеджерів мати найсвіжішу інформацію про стан підприємства і потенціал для розвитку, готовність висококваліфікованих фахівців з фінансового й управлінського обліку та аналізу працювати так, щоб витрати на обліково-аналітичну інформацію були значно меншими за реальні вигоди, які одержить підприємство від цієї інформації.

Можемо припустити, що можливі такі типи обліково-аналітичної служби підприємства або її відсутності: а) обліково-аналітичну роботу здійснює керівник самого підприємства чи хтось з його рідних, близьких, знайомих; б) обліково-аналітичну роботу професійно веде представник спеціалізованої аудиторської або консалтингової фірми, або фізична особа-підприємець, що спеціалізується на наданні обліково-аналітичних послуг; в) в підприємстві є бухгалтер, який сам виконує всю обліково-аналітичну роботу; г) у підприємстві працює 2-5 бухгалтерів між якими поділена обліково-аналітична робота; ґ) в підприємстві працює понад 5 бухгалтерів і 1-2 аналітики; д) підприємство має бухгалтерську і аналітичну службу (відділ) тощо.

Для кожного підприємства, яке дбає про свою перспективу особливо цінним, як ми вважаємо, є вміння працівника обліково-аналітичної служби: 1) системно планувати роботу і кваліфіковано працювати з великими масивами нормативно-правової, планово-економічної та обліково-звітної інформації із широким застосуванням ІТ-технологій і відповідного фахового програмного забезпечення; 2) знати та дотримуватись термінів підготовки і здавання первинних документів, облікових реєстрів, форм звітності, а також своєчасної оплати податків та зборів; 3) виявляти виклики і ризики для підприємства на ранніх їхнього виникнення й адекватно на них реагувати (з одного боку, без поспіху з глибоким усвідомленням поточної ситуації на ринку, а з іншого – миттєво, коли складаються надзвичайно невігідні для підприємства обставини); 4) поєднувати в одній особі фахові риси суміжних спеціальностей (бухгалтера, менеджера, аналітика, правника, аудитора, експерта, економіста, архівіста, діловода і т. д.); 5) підвищувати свій загальнокультурний та фаховий рівень шляхом прочитання й осмислення новітньої художньої і спеціалізованої літератури за певним напрямком фахової діяльності; б) брати участь у науково-практичних нарадах та семінарах, проходженні стажування в Україні і за кордоном, а також чітко і грамотно писати, гарно та по суті говорити (спілкуватись на професійні теми) тощо.

Бухгалтер, аналітик повинен мати природний таланти до обліково-аналітичного мислення і безперервного навчання (прочитання нормативно-правових актів) протягом усього життя; добре знати, розуміти та постійно відстежувати зміни і доповнення до нормативно-правових актів, пов'язаних із відповідними видами економічної діяльності; бути користувачем та активним учасником глобальної, регіональних і локальних комп'ютерних мереж, груп за інтересами, професійних форумів, де можна отримати багато цінної інформації та поради; мати виважений (неконфліктний) характер і вміти вільно спілкуватись мовою цифр з клієнтами, керівництвом, підлеглими, простими працівниками; знати, розуміти та застосовувати у своїй практичній діяльності передові теорії, концепції, принципи, стандарти, моделі, методи і форми, методика ведення підприємницької діяльності, обліку, аналізу, контролю й оподаткування; бути патріотом своєї держави (області, району, населеного пункту, вулиці, підприємства) та щоденно дбати про їхній розвиток і т. д.

Більшість питань обліково-звітної спрямування підприємству вдається регламентувати та регулювати завдяки «Наказу про облікову політику підприємства», який є базовим документом для ведення фінансового й управлінського обліку, складання різних форм обов'язкової та необов'язкової (добровільної звітності, звітності за запитом) звітності. Напевно, варто було б розробити «Положення про організацію і методика здійснення аналітичної роботи у підприємстві» обсягом 8-10 сторінок друкованого тексту з відповідними додатками, що конкретизують деталі аналітичного процесу (зокрема концепція, мета, завдання, принципи, вимоги, стандарти, рекомендації, моделі, стадії, плани обліково-аналітичної служби; структура та кількість працівників такої служби; їхні права, обов'язки і відповідальність; ділянки та напрямки аналітичної роботи з орієнтацією на групи чи конкретних користувачів інформації; групи й ключові економічні показники і методика їхнього розрахунку; причинно-наслідкові зв'язки між показниками та методи дослідження; номенклатура джерел даних для проведення аналізу, періодичність отримання та її точне знаходження у документах; перелік аналітичних таблиць, форм аналітичної звітності, графіків, діаграм; основні позитивні і негативні фактори впливу на діяльність аналізованого підприємства; резерви збільшення сум доходів та прибутків, зменшення витрат і т. д.).

Варто зазначити, що ми не перші і, напевно, не останні, хто висловлює пропозицію щодо Положення про аналітичну роботу. Так, Н. В. Тлущкевич ще у 2011 році зазначала: «Організація аналітичної роботи та методика розрахунку показників аналізу повинні наводитися у відповідному для того документі (рекомендаціях, порядок розрахунку тощо) та внутрішньому документі підприємства – Положенні про організацію аналітичної роботи, яке дозволить відобразити особливості аналізу витрат кожного господарського суб'єкта, забезпечить належне проведення аналітичної роботи та доведення її результатів відповідним користувачам. У додатках до Положення подається перелік

аналітичних показників, які необхідно розрахувати за місяць, квартал і рік» [2, с. 471].

Таким чином, наявність або відсутність обліково-аналітичної служби у підприємстві залежить від обсягів діяльності підприємства, бажання його власників та менеджерів мати найсвіжішу інформацію про стан підприємства і потенціал для розвитку, готовність висококваліфікованих фахівців з фінансового й управлінського обліку та аналізу працювати так, щоб витрати на обліково-аналітичну інформацію були значно меншими за реальні вигоди, які одержить підприємство від цієї інформації. Роль обліково-аналітичної служби в системі управління підприємством важко переоцінити, адже вона дає змогу на найвищому фаховому рівні поглянути на підприємство з різних позицій та під різним кутом зору, що забезпечить оцінку підприємства за його суттєвими перевагами, недоліками, ризиками і перспективами. Вважаємо, що бухгалтери та аналітики нових поколінь українців будуть інакшими від попередніх поколінь (більш фаховими, незалежними, прогресивними, творчими, комунікативними, послідовними, патріотичними, відважними, духовними).

Список використаних джерел

1. Лень В. Обліково-аналітична система підприємства: обґрунтування визначення, модель / В. Лень // Проблеми і перспективи економіки та управління. – 2016. – № 1. – С. 281-290.
2. Тлущкевич Н. В. Організація аналітичної роботи на підприємстві: управлінський аспект / Н. В. Тлущкевич // Економічні науки. – Серія «Облік і фінанси». – Вип. 8 (29). – Ч. 1. – Луцьк: Луцьк. націон. техніч. ун-т, 2011. – С. 464-474.